

Zinner Tibor előadása

Zinner Tibor: Engedjék meg, hogy furcsa módon kezdjem ezt az előadást. Szeretném ezt a nemrég eltemetett és elhunyt Gál Attila emlékének is szentelni, akinek meghatározó szerepe volt az 1989-90-et követő először törvényességi óvások, majd felülvizsgálati eljárásoknak a lefolytatásában. Azt hiszem Attila érdemei az ügyészség ez irányú tevékenységét illetően felmérhetetlenek. Veszteség óriási. Ami az előadásomat illeti, hát nem egy örömhír, amiről beszélni fogok, de muszáj róla beszélni. Legfőbb ügyész úr említette a semmisségi törvényeket. Igen, harminc évvel ezelőtt kezdtük el ezt a műfajt. Én a Történész Bizottságnak voltam az elnöke, aminek a végeredménye az az úgymond Törvénytelen szocializmus címen kiadott opusz, de azt kell, hogy mondjam, félmunkát végeztünk, mint ahogy legfőbb ügyész úr szavaiból is elhangzott. Megszületett ugyan két semmisségi törvény, az egyik ugye 89-el összefüggő, a második az utolsó rendi országgyűlés, a szocialista rendi országgyűlés által elfogadott második semmisségi törvény, ami a 45-63 közötti nem háborús és népellenesekre vonatkozott, de – és itt jön a kulcs gondolat –, közel sem töltötte be azt a szerepét, amit az erkölcsi, anyagi és informális és jogértelemben vett jóvátételnek nevezhetünk. Felmerül a kérdés: miért? Azon egyszerű okból kifolyólag, hogy nem mindenki élte túl a történetet. Volt, akit úgy kötöttek fel, hogy nem volt családtagja és nem volt, aki kérhette a semmisségi igazolást. Az egyházi személyeknek nyilvánvalóan nem lehetett feleségük és nem lehetett gyermekük. Igaz, a lehetőség adott volt bizonyos egyházi szervezetek számára, hogy ők maguk kérjék, de nem mindenki tette meg. És az egyházi megújulás sem egyik pillanatról következett be 1989-90-et követően. És volt egy alapvető probléma, ami a legnehezebb probléma volt, amire szintén utalt legfőbb ügyész úr, az iratok teljes hiánya. Hogyan értendő ez? Úgy, hogy azokban az ügyekben, amelyek statáriális eljárások alá tartoztak, az esetek döntő többségében mind a bíróságok, mind a levéltárak, iratmegőrzési helyre hivatkozással és a levéltári törvény adta lehetőséggel hivatalból megsemmisítették. Az egy más kérdés volt, hogy még a Budapesti Államügyészségnek az iratai azért nem voltak átvehetők a Markó pincéjéből, mert a Markó utcai épület renoválása közben a pincében őrzött iratokat az ott dolgozók illemhelynek tekintették. De ugyanígy [...] tehát magyarul a Köjál nem engedélyezte az irat átvételt, de ugyanezt elmondhatjuk a Roosevelttéri galambok piszkította internálási iratokra, melyek a belügy tetején voltak. Azaz nem rendelkezünk meghatározó iratokkal, egyik oldal,

másik oldal: rendelkezünk a vonatkozó sajtóanyagokkal. A sajtóanyagok viszont azt énekeltek vissza, amit a politikai vezetés megrendelt. Ebből fakadóan, hogyha meg is maradt az iktatókönyv, amiben az van benne, hogy az illetővel szemben gyilkosság, háborús, vagy népellenesség, vagy bármilyen ok alapján indítottak büntetőeljárást, iratok hiányában annak tartalma kétséges. Nos, többek között ez vezetett oda, hogy annak ellenére, hogy 1221 kivégzésről biztonsággal van tudásunk, 1945 február 4-ke az oktogoni akasztásokért pártszolgálatost Rotyits Péter és Szívó Sándort akasztották fel, valamint az 1988. július 14-én kivégzett Vadász Ernő esetében, akit Budapesten fosztottak meg okkal életétől, mert olyan bűncselekményt követett el a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság jogerős ítéletét követően, azt kell, hogy mondjam ez az, amiről biztonsággal tudunk. De hogy ezen kívül még van körülbelül 11, 12 olyan ügy, ami lóg a levegőben, mert a források megkérdőjelezhetők. Hozzá kell tennem, hogy amilyen kutatási eredményhez most eljutottunk, nem csupán az én tudásomat, hanem nagyon sok kollegáét a büntetés végrehajtástól a Nemzeti Emlékezet Bizottságon át Budapest Főváros Levéltáráig, vagy a VERITAS Történetkutató Intézet munkatársait érintik, ha úgy tetszik egyfajta kollektív munka, gyűjtőmunkának az eredményét tartalmazza. Egyetlen egy dolog van, mielőtt a részletekre kitérnék, amire már most előljáróban is szeretném felhívni a figyelmet. Nem véletlen vált szükségessé, hogy a 2000. évi CXXX.-as közismertebb nevén a Lex Tóth Ilona a negyedik semmisségi törvénnyel összefüggésben végül a bíróságok egységes ítélkezése és a joggyakorlat gyorsítása érdekében elfogadták ugye 2016-ban az LVI. törvényt, ami a Kúriát ruházta fel a semmisségi ügyekben a jogerős határozatoknak a kihirdetésével. Nos, úgy gondolom, hogy miután az 1945-63 közötti második semmisségi törvény által analizált ügyek jelentős részében ez elmaradt, ugyanezt meg kellene tennie a jogalkotónak, majd a törvényhozónak, hogy abban a körülbelül 600 ügyben, amelyik ebbe az ügycsoportba tartozik és amelyben nem voltak emberek, akiknek utóbb meg lett volna a lehetőségük arra, hogy a semmisség megállapítását kérjék, amit az előbbieken már említettem, ezekben hivatalból indult eljárásokkal, az ügyészség és a bíróság koprodukciós munkájának az eredményeként történjen meg az az informális és főleg erkölcsi jóvátétel, amely ezeknek az ártatlan áldozatoknak az esetében elmaradt. Ezek után talán akkor a kutatásnak az adatairól. Ennek az 1221 embernek az esetében a háromnegyede politikai okból lett megfosztva az életétől. Tehát azt jelenti, hogy 971 esetben tudjuk azt, hogy különböző jogszabályok alapján, amely jogszabályok nem csupán a BHÖ-ben, a katonai büntető törvénykönyvben, majd később a Btk.-ban nyertek megfogalmazást, hanem olyan köztörvényes ügyekben is, amelyek a napi

politika érdekeit szolgálták. Azaz a közellátás érdekeit sértő büntettekben. Elég itt, ha utalok mondjuk a Húsért ügyre, ahol két embert végeztek ki, és ahol egyetlen egy centi irat nem maradt meg, hanem kizárólag a Magyar Rádióban elhangzott felvétel. Vagy a statáriális ügyeknek a döntő többsége, amelyek különben Magyarországon nem 45 októberében, hanem 45 februárjában már Nagysármáson felállítottak egy statáriális tanácsot, de az nem hozott ilyen ítéletet és 45-től ugye 54-ig volt a statárium hatályban. Nos, ezeknek az ügyeknek egy döntő hányada részben Budapesti Megyei Bíróságon, illetve annak elődjeként a Budapesti Büntetőtörvényszéken nyert tárgyalást, vagy a munkásbíróság által. Nos, ezeknek a döntő hányada úgyszintén megsemmisült, legfeljebb az iktatókönyvek maradtak meg, és megmaradtak a Szabad Nép tudósításai, hogy egy újabb kulákot sikerült felakasztani egyfelől. Másfelől esetenként fennmaradt – ha szerencsénk volt – annak a szerencsétlen embernek a gyermeke, aki elmondta, hogy öt-hat éves korában milyen tanúvallomásra kényszerítették: a mozdony szikrája által felgyújtott asztagot természetesen, úgy mond kulákra verték rá, az öt-hat éves gyerek azt mondta: ugye fiacskám neked adták a kezébe a gyufát, a gyerek mondta és innentől kezdve az édesapát két órán belül megfosztották az életétől. Ez tehát az egyik oldal az irathianyból fakadó ügyek, a közellátási ügyek, egyáltalán maga az egész kulák kérdés ugye koncepció volt, de ennek részleteivel úgy gondolom az egyik előadás részletesen is fog szólni. Na most, ha elkezdjük tovább boncolni ennek a két-háromnegyed résznek, tehát ennek 910 ügynek a belső részét, akkor ki fog derülni, hogy ebből 310 háborús és népellenes bűncselekmények miatt megvádolt, illetve elítélt, illetve kivégzett személy volt. A Legfelsőbb Bíróság 1989-90-et követően az előbb említett Gál Attilának működésének nyomán számos kiemelkedő katonai perben: Vata, Király Béla, Jány Gusztáv és társai esetében meg tudta hozni a felmentő ítéletet. Nyilvánvaló azonban, hogy ezekben az ügyekben sem lehetett minden esetben előbbre lépni és a bíróságokra rá nehezedő tehertől az ügyészégi munkatétel csak azokban az esetekben tette ezt lehetővé, amikor – hát hogy mondjam – külső, egyfajta kényszer is megjelent. Tehát mint tudom én a Honvédelmi Minisztérium felállított egy bizottságot a vezető katonatisztek ügyeinek az orvoslására, vagy amikor a Legfőbb Ügyészség tényleg hivatalból indított eljárást. Nos, csak egy példa: a Rajk ügynek az esetében, annak holdudvara esetében, négy esetben indult el hivatalból ilyen eljárás és tették végül rendbe. De ami a háborús és népellenes ügyeknek a döntő hányadát illeti, itt az alapvető probléma nem is itt van. Ott van, hogy 1994-ben az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll keretében szinte kilőtte valamennyi paragrafusát a korábbi 45. évi VII. törvény, illetve annak különböző

módosításaiból. Egyet azonban megtett, a kihirdetett ítéleteket azonban nem semmisítette meg. Nos, kérem Magyarországon 1945. február 4. - 1950. április 1. között három híján 27.000 háborús és népellenes ügyben született ítélet, egészen 56-ig pedig 28.500-re megy fel ez a szám. Nos, ezeknek az ügyeknek a több mint 80 százalékában az ítéletek mértéke annak elé a törvény minimum 5 évet szabott ki, félév, vagy egyéves szabadságvesztés büntetés volt. Magyarul azt hirdették ki a bíróságok, amelyeket az illető személyek előzetes letartóztatásban töltöttek. De hogy azért meglegyen a törvény, azt mondta az esetek döntő többségében miután, ha internálták őket, az internálás viszont 24 hónapon belül hosszabbítható volt, és nagyon sok ember csak 1953-ban, az úgynevezett „sorsjobbító intézkedések” nyomán nyerhette vissza szabadságát. Mi több, 1953. nyarán közel 600 esetben az Olti Vilmos, illetve Jónás Béla az ügyészi oldalról pedig Alapi Gusztáv (helyesen: Gyula) közel 600 embert megvádolt és bíróság elé állított, azaz törvényesítették azt az előzetes letartóztatásban, azaz az internálásban eltöltött időt, amit korábban az illető börtönben, illetve internáló tábori keretek között töltöttek el. Azaz ezek az emberek is elítélté váltak. Összességében azt lehet mondani, hogy a háborús és népellenes ügyeknek egy jelentős részénél ugyanakkor az is kimutatható, hogy valójában a legminimálisabb – ugyanúgy, mint a 46. évi VII. törvénynél – jogbiztonságot sem tartották be. A védők lehetőségeit minimálisra korlátozták, megszüntették a választott védőnek a lehetőségét, a perek 90 százalékában a vád tanúi jelentek meg. A védelemnek a bizonyítási eljárási lehetőségeit a minimálisra szorították, azaz ugyanúgy, ahogy a 46. évi „hóhér törvény” tehát a VII. törvény, tehát a köztársaság és demokratikus államrend védelméről szóló jogszabálynál ez törvényileg rendezve lett a második semmisségi törvénnyel, ez nem következett be a 45. évi VII. törvény, tehát a háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetők esetében. És kizárólag a Legfelsőbb Bíróság, vagy illetve jogutódának maradt meg az a lehetősége, illetve hogyha a Legfelsőbbbről, illetve a Kúriáról visszament az ügy az esetek döntő többségében vagy a Fővárosi Bíróságra, vagy utódára, a Budapesti Törvényszékre, hogy ott semmisítették meg. Miután az esetek zömében mindenki már addigra meghalt, eljárást megszüntetve jogi konstrukcióval a büntető eljárások. Azaz (csengetés: Félidőnél tartunk!). Jó! Azaz egy magyarra fordítva azt jelenti, hogy gyakorlatilag itt is Augeiasz istállójának kiséprése még ránk vár, felemás megoldások születtek. Nos, ha most mélyebben bele szeretnék menni ebbe a kivégzési kavalkádba, hát akkor itt a következőket lehet elmondani. A hűtlenségi bűncselekmények 230 ember életével jártak, életének elvesztésével jártak együtt. Ehhez csak annyit, hogy Farkas Mihály honvédelmi

minisztersége alatt 140 ember fejezte be életét bitó, vagy golyó által. 20 esetben –szemben az utólagos visszaemlékezésekkel – „Nógrádi Sándor vagy társai visszaemlékezésével –, akik minden esetben egyetértettek a katonai bíróságok első-, másodfokú halálos ítéletével, Farkas 20 esetben megkegyelmezett az illetőknek. A másik, ami ilyen rendkívül jelentős ügyszámot jelent, ugye háborús bűnöst mondtam, a gyilkosság, rablógyilkosság, szándékos emberölés. 258 esetben akasztották fel az embereket ezért. De ebben a 258-ban benne vannak azok is, akiről már legfőbb ügyész úr már tájékoztatást adott, akikre a 2016. évi LXVI. esetében már lehetőség nyílik, lehetőség nyílt a reparálására, és mint mondtam félidőnél tartanak ezekben az ügyekben. Ez egy érdekes dolog, ami most fog beszélni még a gyilkosságon belül. A Legfelsőbb Bíróság 1956. november 4-ét követően minden egyes esetben emberölési vagy gyilkossági ügyben a tálío-t alkalmazta. Ez azt jelentette, hogy ha az elsőfokon eljáró bíróság – például kettő ilyen is volt, az egyik Szekszárdon, a másik Nyíregyházán, ahol a gaz csábító és a feleség az alkoholista férjet eltette láb alól, és ezért különböző enyhítő körülményeket alkalmazva – szabadságvesztést, különböző időtartamú szabadságvesztést szabott ki, a Legfelsőbb Bíróság minden esetben, függetlenül attól, hogy hány gyerek maradt árván, ezeket a személyeket, tehát a feleséget, illetve a csábítót halálra ítélte és nevezetteket kivégezték. Ez egy eléggé speciális dolog volt. Meg kell, hogy mondjam, amikor én ide kerültem 89-be a házba, akkor volt olyan kollega, aki elmesélte, hogy a büntető kollégium vezetője „nomen est omen” hát hogy Czili Gyuláról van szó, attól, ha valaki azt mondta, hogy nem hajlandó emberölését valakit halálra ítélni, elvette az ügyet és annak adta oda, ahogy az 1956-ot követő többi perben nem büntetőperben, politikai büntetőperben jellemző volt, és az illetőt halálra ítélték és kivégezték. Másik ilyen jellemző dolog az, hogy hogyan oszlanak meg ezek az ügyek. Ja, még bocsánat, még a szervezkedést had említsem: 252 esetben volt, tehát népi demokratikus rend és államrend megdöntésénél, szervezkedés vezetése stb. tevékeny részvétel miatt halálbüntetés és ítélet végrehajtás. Nagyon sok esetben halmazati vádpontokkal találunk szembe, tehát több vádpont alapján is van az illető elmarasztalva, biztos, ami biztos, ez különben a munkásmozgalmi kiemelkedő perekre volt istenigazából jellemző, ahol még egy népellenest is beraktak, mondván, hogy az illető korábban 45-öt megelőzően a titkos rendőrség valamilyen ügynöke volt, tehát besúgó, magyarul spicli volt. Ha már említettem a munkásmozgalmi ügyeket, csak egy adat: ameddig biztonsággal tudjuk, hogy 414 szociáldemokratát, vagy kommunistát ítélték el különböző ítélet mértékkel, különböző koncepciók, törvénysértő ügyekben, ez 1 százalékát sem teszi ki a többi politikai

jellegű meghurcoltnak, a háborús és népelleneseken kívül. Azt hiszem a nagyságrend önmagáért beszél, és ha csak azt mondom, hogy 48 és 51 között több mint 400.000 parasztot marasztaltak el különböző időtartamú szabadságvesztésre, ez maga a horror. És akkor egyetlen dolgot, ami a kivégzésektől független, de feltétlen itt említést érdemel. Nagyon sokan a kihágási bíraskodást, a tanácsrendszernek a működését valahol úgy a büntetőügyek határán kívül szokták ejteni, mert 410.000-ban vagy egyébben megszüntették az eljárást. Óriási tévedésben vannak. A tanácsrendszer működése alatt, ha valakit mondjuk két évre havi 100 forint, 200 forint, 300 forint pénzbüntetésre ítélték, az a család működésének teljes ellehetetlenítéséhez vezetett a 3-400 forintos havi bérek mellett és tette tönkre azoknak a családoknak az életét, ahol sokszor ráadásul a férjet felakasztották és ott volt a két ellátatlan nagyszülő, ha túlélte a deportálást vagy a munkaszolgálatot, vagy a szovjet hadifogságot. Azaz azt a Ratkó korszakot, amelynek ugye jellemzője minimálisan 2 gyerek és egy két fős család, azt lehet mondani, úgy jellemezhetnénk, hogy minden második, harmadik nagyobb család valamilyen adminisztratív intézkedéssel szembe került. 762.000 embert érintettek az 1953-as intézkedések. 53 októberében a Kormány ülésére nem merték beterjeszteni ezt a dokumentumot. És akkor menjünk tovább, a kivégzésekben, mert még van öt percem. Hogyan néz ez ki országosan. Huszonhárom helyen volt Magyarországon kivégzés Budapesten kívül. Indult Kecskeméten és 87-ben Pécsen ért véget. Az érdekes az, hogy milyen szempontok alapján. És itt az előbb bent volt Kucserának a neve, ugye aki a Miskolci Politikai Rendőrségnek volt a vezetője, kérem Miskolcon 45 és 88 között 42 embert végeztek ki, tehát a legtöbbet Miskolcon, ezt követően Szegeden ott 27-et. Ezt követi Székesfehérvár 17 fővel, itt az eseteknek egy jelentős részében a 45-öt, azaz az 56-ot követő ítélezés nyomja meg a számot. Mit tudunk a kivégzettekről? A kivégzettekről azt tudjuk, hogy egyrészt kiemelkedő perekben végezték ki őket a napi politika igényének megfelelően, megfelelő politikai körítéssel. Elég ugye egy véletlenül puska elsült lövéséről beszélni, amikor Pócsperiben elsül a zászlósnak – aki mellesleg az MDP egyetlen tagja – a fegyvere, ebből Rajk minisztériuma rendőrgyilkosságot kreál és egészen 1990-ig kell várni arra, hogy egyfelől Asztalos Jánost, akit ugyancsak halálra ítélték, de a Köztársasági Elnöktől kegyelmet kap, illetve Királyfalvi Krempel Miklóst felmentsék a vádak alól, de Köbli és társai, mindazok, akik a faluban meghurcolást nyertek, csak jóval később, a semmisségi törvény hatálya alá kapják vissza az emberi, erkölcsi jogukat, akiket meghurcoltak. De lehetne beszélni a Standard ügyről, aminek azért drámai példál a következménye, mert annak az I. és II. rendű vádlottját Geiger Imrét és Radó

Zoltánt halálra ítélik, kivégzik, de Radónak ezután a felesége, majd a gyermeke is öngyilkosságot követ el. Geiger családtagjai éltek, ők át tudták venni a Legfelsőbb Bíróság felmentő határozatát, a Radó családból senki nem volt. Miért mondtam ezt el? Azért mondtam el, mert kérem itt nem csupán a dráma azokról szól, és erről a legfőbb ügyész úr szintén kitért, akikért a haragnak szólnia kell, akiket erkölcsi, politikai jogi jóvátételben kell részesítenünk, kérem itt a családokról szólt a történet. És ebben az egészben ez a legfőbb kötelességünk és az e kutatás pontosan ezt a célt próbálja elérni, hogy feltárja mindazokat, akik a Politikai rendőrség, Katonapolitikai Osztály részéről ebben a folyamatban részt vettek. Megpróbálja feltárni az ügyészi szervezetből kik azok, akik ebben részt vettek? És ugyanúgy a népbíráknak az esetében, népi ülnököknek az esetében és még a tanácsvezető bíráknak az esetében állítsa helyre azt a megbomlott úgymond jogrendet, ami korábban volt. Én befejezésül és utolsó gondolatként, hogy mi volt ennek a korszaknak a jellemzője? Amikor a Magyar Leventék Országos Parancsnokát, Bély Alajost, a Budapesti Népbíróság egyik népbírája a polgári demokrata népbírája nem ajánlotta kegyelemre, akkor a következőt mondta: „ha kegyelemre ajánlanánk,(szó nem volt arról, hogy mi van a tényállásban benne) a lehető legrosszabb üzenete volna, mert akkor a nagy hatalmak a többi kiadott háborús bűnöst nem adná ki”. Én úgy gondolom, egy olyan szemlélettel, egy olyan gyakorlattal, ahol nem az ügyről szólt a történet, ahol nem voltak tényállások, ahol nem voltak tényleges kihallgatások, hanem azzal indult, hogy beismerem, hogy [...] a jegyzőkönyvek 90 százaléka, ezzel most már – főleg harminc évvel a történetek után – nem csupán erkölcsi, hanem politikai kötelességünk is szembe nézni. Köszönöm szépen, hogy meghallgattak!